

Rádiózenekar – szimbiózisban a Bartók adóval

Interjú Kondor Katalinnal, a Magyar Rádió elnökével

Ellentmondásos hírek, olykor nyilvánvaló találgatások jelentek meg az utóbbi időben a sajtóban a Rádiózenekar jövőjéről. Az igazságról a legilletékesebbet, a Magyar Rádió elnök asszonyát, Kondor Katalint kérdeztük.

– Valóban bizonytalan-e a Rádiózenekar helyzete?

– Amíg én itt vagyok, felelősséggel mondhatom: a zenekar helyzete legfeljebb annyira bizonytalan, mint mindannyiunké a Magyar Rádióban. Mi is hallottunk olyan híreket, hogy az új kormányzat a közintézmények gazdálkodását miként óhajtja (vagy nem óhajtja) finanszírozni – ezek a híresztelések pedig nyilván művészeti együtteseink működését is erőteljesen befolyásolnák. Én azonban utálok a pletykát: erről a kérdéstről is csak azt tudom mondani, hogy addig nem ijedek meg, míg nincs rá konkrét okom.

– A választásokon győztes politikai erő programjában többek között a készülékhasználati díjak júliusi hatállyal való eltörlése (illetve jelképes, egy forintos tarifa megállapítása) is szerepelt. A rádiós bevételek nagy része pillanatnyilag ezekből a díjakból származik. Ez sem ad okot ijedségre?

– Akkor adhat rá okot, ha a rendelkezés minden kétséget kizáróan életbe lép, illetve ha látjuk, hogy a kieső összeget ki és milyen módon pótolja vagy nem pótolja. Jómagam mindenestre osztom azoknak a szociológusoknak a véleményét, akik szerint ez a kampány hevében tett kijelentés nem a legszerencsésebb megnyilvánulás volt, hiszen mindenféle szóbeszéd ki-mutathatóan rontja az amúgy sem acélos fizetési fegyelmet. Az ígéret negatív hatását már az átmeneti időben is a saját bőrünkön érezhetjük. A készülékhasználati díjból eddig is mindig jóval kevesebb folyt be, mint amennyi járt, illetve az üzleti tervekben szerepelt – sem hatóság, sem kormányzati szigor nem tudott garanciát adni erre a pénzre. Márpedig a közmédia pénzbe kerül – ésszerű működését tehát biztosítani kell. Mi viszont nem vagyunk sem rendőrök, sem díjbeszedők – méltatlan dolog, hogy ilyesmivel kell foglalkoznunk.

– Pedig papíron sokat áldoznak az adófizetők a közmédiára...

– Mi pedig szeretnénk ezt nyugodt, színvonalas munkával ellentételezni – beleértve a nívós zeneszolgáltatást is. Egyetlen forintot sem volna szabad azonban elérhetetlen, „hallhatatlan” rádióra költeni – ám az erre illetékesek még az alapvető sugárzási feltételeket sem teremtik meg. Kedvenc turisztikai célországomat, Görögországot hozhatom ellenpéldaként: tagoltabb, szétszabdaltabb területet nehéz elképzelni, a vételkörzetben azonban mindig kristálytisztán jön az adás az autórádióból. De említhetem Auszt-

riát, ahol jóval kedvezőtlenebb a domborzat, mint nálunk, mégis zavaró minőségromlás.

– Ami ugye egy klasszikus zenét is sugárzó rádiónál elvileg elemi követelmény. A Magyar Rádió zenei együtteseit szakmailag egyértelműen elismerik – ez azonban sokak szerint inkább erkölcsi, mint anyagi természetű elismerés...

– A zenekar, az énekkar és a gyermekkoros valóban világhírűek, de ez roppant kevés a megnyugtató háttér biztosításához. Az együttesek fenntartására, menedzselésére egyszerűen kevés az a félmilliárd forintnyi fix összeg, amit e célra a költségvetésünkbe elkülönítve beállítottak. Minimális létszámmal kell dolgozni, s bizonyos művek előadására kiegészítő muzikusokat, kóristákat alkalmazni. Mind Mádl Ferenc köztársasági elnök, mind Rockenbauer Zoltán korábbi kultuszminister sokat lobbizott művészeti együtteseinkért, de ennek ellenére például a Rádiózenekarnál még mindig feleakkorák a fizetések, mint némelyik más hazai zenekarnál. Ettől függetlenül eltökélt vagyok az együttesek védelmezésében: ezekben olyan magas színvonalú, különleges munka folyik, hogy egyszerűen sem anyagi, sem egyéb indokok nem fogadhatóak el ennek a kivételes intézményrendszernek a megbontására.

– A szerényebb jövedelmekből következik, hogy könnyebb valakit máshová elcsábítani a Rádiózenekartól...

– Valóban nagy lett a konkurencia az Állami Hangversenyzenekartól a Fesztiválzenekarig – s újabban az anyagilag megsegített Operaház is belépett a szíréhangokat eregetők közé (onnan elsősorban énekkarosaink kapnak kecsgetőbb ajánlatokat). Másuttal kétségkívül több az utazási lehetőség, s nincsen rádiós szolgálat sem. Ám jól látszik, hogy mindenütt csak a legjobbak kellene, ők a piacképesek. Mindenki szembe-sül azonban azzal a dilemmával, hogy az anyagiak vagy a „klubhűség” – a Rádióhoz ugyanis nagyon lehet kötődni. A Magyar Rádió a klasszikus muzsikának épp úgy otthona, mint a kortárs zenének – ez a változatosság másuttal koránt sincs így meg. De hát bizonyos esetekben bármily fájdalmas is, be kell látni: a pénz beszél...

– Mit lehet tenni azért, hogy a Rádiózenekarnál maradjanak a legjobb zenészek?

– Több pénzt kellene erre elkülönítenie a költségvetésnek.

– A másfél milliárdos rendkívüli segélyből nem futotta erre?

– Sajnos, azzal gyakorlatilag nem mi rendelkezünk – éppen ennyi tartozással vettem át az intézményt. Ez pedig azért halmozódott fel, mert 1994 óta nominálisan ugyanannyi pénzből kell gazdálkodnunk – holott szerte Európában még a tavalyelőtti pénzükből sem tudnának kijönni. Amikor ezt szóba hozzuk, azt szokták mondani: vannak tartalékok, nem mindenki töl-ti ki a nyolc munkaórát, s akadnak egyműsoros munkatársak is. E kifogások indokoltak, teszünk is határozott lépéseket a megoldásukra, de ha mindezt megtakarítjuk is, látni kell: csu-pán töredéke a hiányzó összegnek. Ez az elhú-zódó forráshiány pedig óhatatlanul megbos-szulja magát: minőségben, repertoárban, elvándorlásban.

– Vannak-e tartalékok zenekari területen is?

– Egyet megígérhetek: létszámleépítés nem lesz, hiszen a szükséges ésszerűsítések koráb-ban már megtörténtek. Meg lehetne emelni a normákat, a szolgálati napok számát – ám nem célo-m, hogy ezen az érzékeny és fontos terüle-ten favágás folyjék, s méltánytalan is volna 105–120 ezres bruttó fizetésért további terheket rakni a zenekari tagok vállára. Ebből a jövede-lemből már amúgy sem igen lehet megélni – ezért kell olykor elmennie művészeti együttese-ink némelyik tagjának mondjuk az athéni ope-rába statisztálni...

– Felhőtlen-e a viszonya Vásáry Tamással?

– Emberileg mindenképpen. Szakmai-anyagi kérdésekben vannak vele vitái az intézmény-nek, de a Rádió belüli munkamegosztás olyan, hogy ezeket a tárgyalásokat többnyire Göblyös István alelnökkel kell folytatnia. A Magyar Rá-dió pillanatnyilag nincs olyan financiaális hely-zetben, hogy optimális feltételeket tudna biztosí-tani a művészi alkotómunkának – ezért kölcsö-nös engedmények szükségesek. A pénzügyi dif-ferencia nem áthidalható: szerintünk Vásáry Tamás sztárgázsit kap – kétségtelen azonban, hogy e kategória megítélésében igen nagy a szó-ródás a világban. Egy bizonyos: senkinek nem tudunk többet adni. Ám hazai viszonylatban két-ségtelenül kiemelkedő a főzeneigazgatói fizetés, s ezt Tamás meg is érdemli, bár sokat kell dol-gozni érte.

– Mire gondol?

– Az utóbbi években például aránytalanul ke-vés Z-felvétel készült, ezért a zenekart vissza-

szerveztük a Bartók adófőszerkesztőség alá. Ha ugyanis más zenekarok felvételeit sugározzuk, „ketyeg” az előadói jogdíj, ezért előnyösebb, ha az adásba kerülő mű saját felvételben van meg – így egy fillér pluszköltséget sem jelent. A gyakorlati előnyökön felül azonban műsorfelozófiai kérdés is, hogy a Magyar Rádió visszatérjen egy olyan konstrukcióhoz, amikor a komolyzenével való kapcsolatot a Bartók Rádióra építi. Ebből következik, hogy a Rádiózenekarnak a jövőben két párhuzamos és egyenrangú feladata lesz: a fel-

vétel-készítés, illetve a koncertezés itthon és a világban. E két misszió koordinálásával pedig nem művésznek, hanem menedzsernek kell foglalkoznia.

Ez a világon mindenütt így van: legyen a vezető karmester a művészeti vezető – de valaki más intézze a bürokráciát, a szervezést.

– Kire várnak ezek a menedzselési feladatok?

– Fehérváry Sándort, a Bartók adó főszerkesztő-helyettesét kértem fel e munkára, egyelőre augusztusig, próbaidőre.

– Mit fognak érezni e szervezeti változásokból a zenekari tagok?

– Egyelőre nem sokat, később viszont remélhetőleg a pozitív elmozdulást. A koncertezés területén már a közeljövőre nézve is szükségesnek tartom, hogy három-négy vidéki nagyvárosban lépjen fel évente a zenekar, s nem kevésbé fontos, hogy ősszel Erdélyben: Kolozsvárott és Marosvásárhelyen is lesz reprezentatív vendégjáték.

Csontos János

Jubileumi karmesterverseny ünnepi produkciókkal

„A karmesterség az élet második felének hivatása” Bruno Valter

Ismét gazdára találtak az arany, az ezüst és a bronz karmesteri pálcák, hiszen a tavalyi kényszerzünetet követően idén végre megrendezhették a Magyar Televízió X. Nemzetközi Karmesterversenyét. A jubileumi sorozat keretében az ifjú dirigensek május 6-tól 20-ig, Miskolcon és Budapesten mérhették össze tudásukat. A nyilvánosan zajló versengésre huszonhat országból érkeztek a fiatal művészek, s a Ferencsik János emléke előtt tisztelgő megmérettetés nemzetközi zsűrijének döntése alapján első a japán Macunuma Tosihiko, második a magyar Horváth Gábor lett, a bronz pálcá pedig a svéd Eric Solénnek jutott. Negyediként fejezte be a versenyt a thaiföldi Bundit Ungrangsee, mögötte az olasz Gianpaolo Maria Bisanti végzett, a hatodik helyezett pedig egy másik japán, Funabasi Juszuke lett. A közél három évtizede indult versenysorozatról, a karmesterségről s mindennek kapcsán a magyar zenei életéről a zsűri elnökével, Petrovics Emillel valamint az egykori versenyzővel, Medveczky Ádámmal beszélgettünk, aki most a bírálóbizottság tagjaként vett részt a megmérettetésen.

„Léleküdtő volt részese lenni a versenynek”

Petrovics Emil kilencedszer zsűrizett

– Ha jól tudom, zsűritagként ön végigkísérte a verseny szinte egész történetét.

– Igen, csupán egyetlen verseny volt, amelyen nem vettem részt. De kezdjük talán egy kis történeti visszatekintéssel, hiszen ezek a karmesterversenyek a XX. század első felében indultak útjukra. A világ kitágulásával, a koncertélet fellendülésével egyre nehezebbé vált az érvényesülés. A versenykínálat a kereslet megnövekedésével fejlődött ki, hiszen segítette a tehetséges fiatal művészek kiválogatásában. Egyébként a zenei megmérettetések egyik legkésőbbi műfaja a karmesterverseny. Ennek a művészeti tevékenységnek ugyanis a XX. század hozta meg a teljes önállóságát és ekkor ál-

lított a homlokterébe a karmester személyiségét. A század első felének ismert dirigensei, Furtwanglertől Klempererig, valóban a zenei élet meghatározói voltak. Így a karmesterversenyek a személyiségkultusz jegyében kezdődtek el. Ha belegondolunk, hogy hány és hány koncertet rendeznek csupán egyetlen napon, látjuk, szükség volt és van az újabb és újabb kiválasztásra. Sajnos, a nagy személyiségek a század második felére eltűntek, az utolsók között még Karajant, Soltit vagy Abbadót említhetjük. Ez a művészeti ág is egyre iparszerűbbé vált, ahelyett, hogy olyan műhelyek születtek volna, mint amilyeneket például a tengerentúlon Széll vagy Ormándy létrehozott. A század második felére a mitikus egyéniségű dirigensek száma csökkent, legendákká a nagy zenekarok váltak. A karmesterversenyek éppen azzal az igénnyel születtek, hogy ennek a művészetnek fokozzák a varázsát, s fenntartsák, még nagyobbá tegyék az ezt körülvevő izgalmat, feszültséget. Persze, azért nem olyan könnyű jó megmérettetéseket rendezni; nagy anyagi befektetéssel járnak – sokkal drágábbak, mint például egy zongoraverseny, hiszen itt minden fordulóban szükség van zenekarokra, ráadásul a közönség számára a tehetség nem ismerhető fel olyan gyorsasággal, mint egy hangszeresnél vagy egy énekesnél, a zenekari játék minősége pedig meghatározóan befolyásolja a karmesteri produkciót. Ezért is különösen fontos a Magyar Televízió szerepe, hiszen amikor a sorozat elindult, ez a vállalkozás egyedülállóan érdekes műfajt teremtett. Annak idején Fellner Andrea és Vecsery János találta ki ezt a televíziós láttatáshoz kötődő közvetítési formát, amelyben a néző úgy érezheti magát, mintha ő maga is a zenekarban játszó zenész lenne, s a muzikusok szemével követheti a karmester mozdulatait, reakcióit, mimikáját. Mindez különleges élményt ad, hiszen egyébként a koncertteremben ülő néző csak a karmester hátát látja. A tévének köszönhetően jobban megismerheti a dirigensi munkát, a zenei folyamat szüle-

tését, az e mögött rejlő belső tüzet, látja a művész arcát, mozdulatait, s hallhatja hozzá a muzsikát. A kamera megmutatja, mit csinál egy karmester, s kiderül az is, miért van rá szükség. Sokan gondolják, hogy az együttesben ülő ötven-száz zenész a kottából, egy-egy tempóra, hangerőre vonatkozó utasítást követve magától is el tudná játszania műveket. Ez azonban nincs így. Az idei, jubileumi verseny során ez különösképpen bebizonyosodott. Ha valaki jól dirigál, annak nyomán jól hangzik fel a muzsika, s ha valaki rosszul, akkor pedig fájdalmas hiányérzetünk támad.

– Milyen volt ennek a tizedik seregszemlének a mezejnye?

– Nem lehet azt mondani, hogy sokkal jobb vagy sokkal rosszabb lett volna, mint az előzőek. Világszerte egyre jobb a karmesterképzés, ennek köszönhetően egyre több olyan fiatal dirigens jelentkezik a versenyekre, aki már magas szintű technikai tudást sajátított el. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kiváló karmesterek száma is nő. De érdekes például, hogy a távol-keleti népek fiai is milyen remekül megtanulták ezt a mozgáskultúrát. Gondolom, ebben a japán színházi kultúrának is nagy szerepe volt.

– Három karmesterverseny-győztes is A felkelő Nap országából érkezett...

– Az elsőt megnyerő Kobayashi varázslatos tehetségű „tornatanár”, hihetetlen szuggesztivitással, muzikalitással. Megérdemelte, hogy a múlt század második felének egyik legnépszerűbb, legpopulárisabb személyiségévé vált. A mozgásának, szemének, kisugárzásának rengeteg szép produkció köszönhető.

– Most is a világ számos pontjáról érkeztek dirigensek, s a verseny történetének talán legtöbb fiatal dirigense mérhette össze tudását a jubileumi szemlén.

– Mégsem állíthatjuk, hogy az előzetes zsűrizés során, amikor az életrajzok, s különböző